



Stínava v minulosti

Čtení o starých časech

Jiří Vymazal

Pozůstatky nejstarších časů

Místo, na kterém Stínava stojí, bylo zřejmě osídleno velmi dávno. V jejím blízkém okolí žili lidé už dlouho před tím, než přišlo do našich zemí slovanské obyvatelstvo. Byli to lidé jiného původu a jiného jazyka. Nejvýznamnější z nich byli Keltové. Žili tu asi v 1. století před naším letopočtem. Stínava byla v těsné blízkosti jednoho z největších keltských sídlišť. Bylo to opevněné město s několika tisíci obyvateli, které stálo na návrší u Malého Hradiska. Archeologický výzkum objevil mnoho dokladů o jejich způsobu života. Na místě města i v jeho okolí se našlo především mnoho mincí, některé i na katastru stínavském. Toto kdysi kvetoucí středisko obchodu však zpusťlo asi následkem tlaku nových germánských kmenů. Nebylo patrně dobýváno, ale jeho keltští obyvatelé je opustili sami bez boje. Po nich se do našich končin stěhovali Germáni, později Avari a patrně už od 6. století našeho letopočtu slovanské obyvatelstvo.

O začátcích slovanského osídlení v místech, kde je dnes Stínava, nemáme ani z doby velkomoravské žádných zpráv. Místo snad bylo osídleno už v té době. Je možné, že jeho obyvatelé už v těch časech přijali křesťanství. Je možné i to, že u staré studánky, která je v okolí známá jako vydatný pramen dobré vody, křtili sv. Cyril a Metoděj. Doložit to však není možné ničím. Bude to spíše zbožným dohadem. Zakládací listina kapličky z r. 1764 ji zasvěcuje P. Marii a o Cyrilu a Metodějovi nic nepraví. Daleko spíše bude tato pověst plodem nového cyrilometodějského hnutí, které se rozvíjelo v dobách národního obrození především z iniciativy buditelských kněží. V současnosti se však stala cyrilometodějská misie pevnou součástí místní tradice.

Ale ani z dob, kdy po náporu Maďarů Velkomoravská říše padla a Morava se dostala do mocenského vlivu českého přemyslovského státu, nemáme o životě v nejbližším okolí žádné zprávy. Přesto se dá soudit, že tato doba mezi 10.-12. stoletím, kdy se za mnoha vnějších i vnitřních rozporů a bojů tento stát upevňuje, je také dobou, kdy se patrně utváří i základ pozdějšího osídlení Stínavy.

Obec Stínava je stará přes 800 let. O osídlení a životě lidí v těch dobách máme v místě a okolí už doklady. Patrně tehdy vznikly v blízkosti Stínavy dva hrady, z nichž do dnešních dnů zůstalo poměrně málo. Jednak je to Čertův hrádek, který leží na strmém zalesněném ostrohu nad potokem Oklukou na hranici stínavského a hradiského katastru. Uvádí se v listině z r. 1512, kdy Ladislav z Boskovic prodává Vícov a vyměňuje si les, který sluje Hradiská hora a odtud pozemky na druhé straně údolí až po Čertův hrádek a Okluky. Už v této době byl hrad opuštěný. Dnes jsou pozorovatelné jen zbytky valů a příkop.

Na nejvyšším bodě stála asi kulatá hláska. Stínava byla patrně podhradím tohoto hradu, tam byla asi vrchnost jejích obyvatel.

Vedlejší Vícov naopak patřil hradu na druhé straně Stínavy. I tento hrad je nad potokem Oklukou na stráni nad jeho pravým břehem asi 1,5 km od Vícova. Dnes se říká tomu místu Ježův hrad. Byl to asi Ješkův hrad, nikoliv Ježův. Ješek je staročeské jméno Jan. Snad tento hrad vystavěl některý z prvních nám známých držitelů vícovska, Henzlínů z Vícova. První historická zmínka o hradu je z r. 1358, ale už r. 1407 je hrad uváděn jako pustý. Zanikl patrně za bojů mezi markrabími Joštem a Prokopem (1393 – 1405). Ještě dnes jsou patrné zbytky 2 m široké kamenné zdi. Při vykopávkách se našly nádoby, zbraně, kachle, klíče, nástroje, přezky atd. Také začátky tohoto hradu spadají patrně do 12. století a snad i doby dřívější. V sousedství a pod vlivem těchto dvou mocenských středisek se utvářela v raném středověku malá obec Stínava.

První písemné zprávy

První písemná zmínka o Stínavě je z r. 1223. V listině z tohoto roku je označován za majitele Stínavy Vojtěch (Albert) ze Stínavy. To je první známá osoba z dějin Stínavy. Byl to patrně držitel obce, nebo její části. Od té doby měnila Stínava víckrát své majitele. O více jak 100 let později r. 1358 upsal Henzlín z Vícova věno 400 kop grošů své paní Zbynce. Roku 1384 pak vdova Zbynka postoupila Ješku Puškovi z Kunštátu své právo na věno ve Vícově, Stínavě (Stinawia) a Ptení s příslušenstvím (lesy, louky, rybníky). Také Smil z Lešan odstupuje v témž roce Ješkovi své právo na Stínavu (nebo její část). Tento Smil vložil do zemských desek na jméno téhož Ješka Pušky své dědictví v Lešanech, Vícově, Stínavě a Ptení. Rovněž Vilém z Kunštátu, jinak z Loučky, přenechal Ješku Puškovi z Kunštátu lesy u Stínavy a dvůr Vítoslavův v Lešanech. Kolem r. 1400 sloučil zřejmě Ješek Puška z Kunštátu a z Otaslavic ve svých rukách značnou část stínavského okolí.

Ale už r. 1408 prodal svému bratru Eberhartovi Puškovi z Kunštátu půl Stínavy s právem patronátním a celý Vícov s menším rybníkem. Patronátní právo se týkalo stínavského kostela. Kostel i farnost měly ve vrchnosti svého patrona, který o ně pečoval po stránce materiální, chránil je, ale také do značné míry rozhodoval o obsazení fary. Máme tedy z r. 1408 první písemný doklad o tom, že ve Stínavě byla v té době fara a kostel. A obojí zřejmě existovalo už delší dobu předtím. To znamená, že šlo o ves v této době poměrně významnou. Po r. 1418 patřila statku otaslavskému. Roku 1466 je už vedena v panství plumlovském.

Plumlov vlastnil v těch dobách, kdy máme první historické zprávy o Stínavě, tj. ve 13.století, Mikuláš, vévoda opavský. Ten jej prodal králi Janu Lucemburskému, otci Karla IV. Peněz věčně potřebný Jan prodal panství hned r. 1322 olomouckému komořímu Vokovi z Kravař. Páni z Kravař pak drželi Plumlov delší dobu, přesněji až do r. 1466. Tehdy zemřel Jiří, poslední mužský držitel kravařského panství. Zanechal své statky, tj. celé panství Kravařů, svým čtyřem dcerám. Plumlov i Stínavu své dceři Johance. Ta byla manželkou Heralta z Kunštátu. Vzala ho do spoluvlastnictví. Ale Heralt byl už r. 1490 mrtev a Johanka odkázala plumlovské panství svému zeti Vratislavu z Pernštejna. Tento převod potvrdil král Vladislav II. písemným povolením vydaným v Budíně v květnu r. 1495.

V té době měli však nějaký majetek ve Stínavě ještě i páni z Ohrozimi a nějakou část Stínavy držel také Ladislav z Boskovic. Máme zprávu o tom, že udělil svým poddaným ve Stínavě r. 1505 právo odúmrtě. Stalo se tak v úterý 24. 6. na svátek sv. Jana Křtitele. Podle dosavadních zvyklostí totiž jmění každého poddaného, který umíral bez dětí a neměl přímých dědiců, spadalo na vrchnost. Odúmrt' znamenala značné uvolnění, neboť ponechávala poddaným možnost svobodně odkazovat svůj majetek vzdálenějším příbuzným i přátelům. Za udělení této milosti měl pak každý stínavský poddaný povinnost darovat vrchnosti ročně jednu slepici.

Ladislav z Boskovic prodal r. 1512 Čechy, Služín, Stařechovice, část Stínavy, Lešan a Ohrozimi jakož i pusté vesnice Skyrhov a Lhotku, bez lesa řečeného Hradiská hora, panu Vilému z Pernštejna. Prodán byl i Vícov s tehdy už pustým Ježovým hradem. To je ta smlouva v níž je řeč také o Čertově hrádku jako pustém. I Skyrhov byla tehdy už pustá vesnice mezi Vícovem a Ohrozimí. Dodnes se to místo tak jmenuje. Tato dědina zpusťla stejně tak jako ves Bernovy u Ptení patrně v dobách válek husitských.

Stínava v panství plumlovském

Touto smlouvou z r. 1512 se Stínava stala definitivně zbožím jednoho majitele. Předtím se poměrně často střídala vrchnost a o dědinu se mnohdy dělili různí majitelé. Od té doby se stává Stínava trvalou součástí panství plumlovského a zůstává v něm začleněna celé věky až do konce poddanského systému v r. 1848. Některé svazky s vrchností přetrvaly dokonce i tento zánik feudálních vztahů a pokračovaly dále (liechtensteinské vlastnictví lesů a patronát nad kostelem).

Pernštejnové byli v těch dobách jedním z nejmocnějších panských rodů na Moravě i v celém Českém království. Zvláště Vratislavův bratr a dědic

panství Vilém byl vynikajícím hospodářem a obchodníkem. Byl to tehdy nejbohatší pán v celém království, osoba velmi mocná a věhlasná. Zemřel r. 1521. Ještě r. 1507 však předal plumlovské panství a tedy i Stínavu svému synu Janovi řečenému Bohatý. I tento přívlastek svědčí o majetkových poměrech rodu. Jako vrchnost byli Pernštejnové známi čilou aktivitou hospodářskou a Stínava prodělávala hospodářský rozvoj jako celé panství. Snad od této doby se ve Stínavě vařilo pivo. Rozsáhlé sklepy, které byly pod chalupami č. 1 a 2 svědčí o tom, že tu býval pivovar. V této době, ale možná že i dříve, se v okolí Stínavy dobývala železná ruda. Název polní trati na kopci mezi Stínavou a Vícovem to jménem Kutina, tj.místo, kde se kutalo, naznačuje. Kamení, které se v těchto místech nachází, prokazuje jasně značný obsah železa. Svědčí o tom i pozůstatky těžních jam, které se donedávna nacházely v blízkém lese i ve vzdálenějším okolí. Ruda se vozila ke zpracování do Hamer. Tam dokládá tuto činnost už název obce, ale i nálezy strusky apod.. O těchto věcech svědčí i poměrně rozsáhlý geologický průzkum. Před nedávnem to bylo ještě i v povědomí starších obyvatel.

Z doby vlády Pernštejnů se zachovaly i záznamy o hospodaření na plumlovském panství. Je to především urbář plumlovského panství, který dal pořídit r. 1590 Jan II. z Pernštejna. V tom jsou zaznamenány dávky poddaných vrchnosti a dovídáme se z něho mnoho zajímavých údajů o dědinách a jejich obyvatelích. Na základě údajů z této doby si můžeme utvořit první obrázek o tom, jak asi dědina tenkrát vypadala. Roku 1590 měla obec 23 domů osedlých (hospodáři na chalupách s polnostmi). Z toho 19 chalupníků, 1 mlynář, 1 zahrádkář, 2 podsedníci. Většina chalup byla v dnešní Dědině a tvořily tak jako dnes ulicový typ obce. Stály tedy už tenkrát ve dvou řadách od východu k západu s kostelem uprostřed.

Na Zábrani bylo patrně menší osídlení než dnes. Samotné označení této části dává najevo, že Vývoz byl branou za níž začínala teprve Dědina. Základem obce bylo tedy osídlení Dědiny zhruba v té podobě, jak je známe dnes. Počet 23 usedlostí s poli se uvádí jakožto trvalý až do dob poměrně nedávných. Celkový počet obyvatelstva v těch časech asi příliš nepřevyšoval 150 lidí.

Hospodáři uvedených 23 chalup a ostatního majetku byli osedlými a plnoprávními občany obce. Těm, kdož zde sídlili bez nemovitého majetku mnohá práva přiznávána nebyla. Neměli však ani mnohé povinnosti vůči vrchnosti. Hospodáři těchto osedlých domů platili vrchnosti různé dávky a byli jí povinni robotou a jinými povinnostmi. Z uvedeného urbáře lze vidět, jaké byly zhruba povinnosti a dávky poddaných vrchnosti na plumlovském panství, jemuž Stínava patřila. Většinu chalup vlastnili pololánici. Velikost lánu kolísala. Nebyla ve všech dobách ani místech stejná. Byl především jednotkou berní.

Při horší bonitě půdy se tedy počítala větší rozloha. Většinou asi hospodařili stínavští osedlí na půllánech o rozloze 20–30 měřic.

Páni z Pernštejna drželi plumlovské panství a s ním i Stínavu do konce 16. století. Většina z nich byla příznivě nakloněna reformaci církve a podporovali na svých statcích pronikající luterství a české bratry. Zvláště syn Jana Bohatého Vojtěch. Ten zastával v letech 1554-1557 významný úřad nejvyššího komorního markrabství moravského. Zemřel mlád a bezdětný r. 1561. Jeho dědic, starší bratr Vratislav byl za císařů Maxmiliána a Rudolfa II. nejvyšším kancléřem království českého. Měli tedy stínavští v té době vrchnost velice mocnou. Za jeho vlády, zejména však za vlády jeho dědiců, se panství velmi zadlužilo. Jan II. z Pernštejna panství nejprve zastavil. Tento Jan zemřel při obléhání pevnosti Rábu r. 1597 a zanechal nezletilého syna Vratislava Eusébia a zadlužené statky. A tak byli nakonec poručníci Vratislavovi nuceni plumlovské panství i se Stínavou prodat. Prodali je r. 1599 za 122 500 zlatých panu Karlu z Lichtensteina. Prodána byla nejen Stínava, Vícov a ostatní vsi patřící k Plumlovu. Vedle Plumlova to byl i Prostějov, Kostelec, Určice atd. Vratislav Eusébius padl r. 1631 v boji se Švédy poblíž Magdeburku a jím vymřeli Pernštejnové po meči.

Lichtensteinové, nová vrchnost, pak drželi Stínavu a celé panství plumlovské trvale až do úplného konce vrchnostenské správy, tedy do r. 1848. Lesy a jiný majetek dokonce ještě do r. 1931. Stínavu a celé plumlovské panství získali řádnou koupí.

Další obrovský majetek však nabyli podstatně snadněji v důsledku rozsáhlých konfiskací statků moravské nekatolické šlechty, která musela odejít po Bílé hoře do vyhnanství. Stali se tak majiteli obrovských statků a pány velké části celé Moravy. A vedle toho měli majetek i jinde. Majitelů Stínavy a statku plumlovského z rodu knížat liechtensteinských bylo až do konce jejich vlády na Plumlově 13. Od zmíněného Karla (1569-1627) až po Jana II. (1858 – 1929) a jeho syna Františka I. Karel Eusébius a jeho syn Jan vystavěli v letech 1611–1684 plumlovský zámek na místě někdejšího hradu. Na jeho stavbě se jistě podíleli i jejich stínavští poddaní. Liechtensteinové byli vrchnost cizí a německá. Svému poddanému lidu byli vzdáleni nejen sociálně, ale i národnostně. V poddanství této vrchnosti, tedy přes 300 let, Stínava přečkala dobu pobělohorskou a dočkala se i časů národního obrození.

Stínava v dobách reformace

Už za vlády prvních Habsburků docházelo v našich zemích k novým sporům náboženským. Mnoho české šlechty se hlásilo k luterství. Dále se mezi

šlechtou i poddanými šířil vliv Českých bratří. Katoličtí habsburští panovníci neradi viděli rozmach nekatolických vyznání. Kladli mu překážky, ale nebyli sto ho zadržet. Jak to bylo s vyznáním stínavských nevíme přesně, ale sotva to byli katolíci. Velmi pravděpodobně to však byli Čeští bratři. Tedy příslušníci vyznání s přísným náboženským životem a mravy. Svědčí pro to jednak rozšíření tohoto vyznání v okolí Prostějova i v některých odlehlejších obcích. Dále pak i houževnatý odpor stínavských obyvatel proti pozdějšímu pokatoličťování. Tím se právě bratři vyznačovali.

Katolická církev postupně usilovala o dobytí ztracených pozic i ve stínavském okolí. Olomoucký biskup se snažil dát především do pořádku církevní správu a obsadit katolické fary, které byly prázdné nebo obsazené faráři jiných vyznání. Taková byla situace i ve Stínavě. Tam patrně zanikla fara už ve válkách husitských. Je dost pravděpodobné, že stínavští obyvatelé se dostali k novým náboženským vyznáním od staršího husitského kališnictví. V okolních obcích byla většinou situace podobná, zvláště na horách. Roku 1611 byl vypuzen nekatolický predikant z fary v Drahanech a určický farář Tomáš Rectorides tam uváděl faráře katolického. Na dekretě z 10. června 1611 instalátor poznamenal: *Ab ecclesia filiali Stinawensi repulsi sumus*. Tedy ze Stínavy jsme (katolíci) vytlačeni. Stínavští se rekatolizaci bránili a katolického faráře, který tam byl dosazen, vypudili.

Situace se ovšem podstatně změnila, když nekatoličtí stavové zemí České koruny podlehli ve svém povstání proti Habsburkům v bitvě na Bílé hoře r. 1620. Habsburkové pak uplatňovali zmíněnou zásadu, že vrchnost rozhoduje o náboženství v celém království. Šlechtu a svobodné lidi vypovídali ze země a jejich poddané nutili ke katolické víře často nátlakem.

Stavovské povstání a třicetiletá válka, kterou toto povstání zahájilo, znamenala pohromu pro celé království. Zahynuli v těch dobách asi dvě třetiny veškerého obyvatelstva. Většina vesnic i měst zpustla. Stínava byla postižena tak, jako jiné vsi, možná i více. Před Bílou horou, tj. na počátku 17. století, patřilo k obci 297 měřic poddanské půdy a 23 domů. Z toho 1 lán, 1 třičtvrtě lán, 7 půllánů a 14 podsedků bez polí a s polí. Za války dědina neobyčejně zpustla. Co zbylo ze Stínavy po třiceti letech ukazují tyto údaje: osedlé byly jen dva půllány a 12 podsedků. Všechny ostatní domy byly bez hospodáře. Obyvatelé tehdy mřeli nejen pod ranami nepřátel, ale i hladem a nemocemi. Hodně jich utíkalo nejen z hospodářských, ale i z náboženských důvodů. Tak tomu bylo zřejmě i ve Stínavě. Ze dvou mlýnů byl tehdy 1 pustý, druhý držel jakýsi Vávra Vachek, půlláník.

Válečné události se Stínavě nevyhýbaly. Vojsko vzbouřených stavů obsadilo 29. července 1619 Plumlov. Ale i po bělohorské porážce procházela po

léta krajem nepřátelská vojska. A samozřejmě vyjídala, loupila a pustošila okolí. 24. července r. 1643 se zmocnili plumlovského zámku Švédové. A od švédských vojsk bylo stínavské okolí a celá Morava definitivně osvobozena až mírem vestfálským r. 1648, který válku ukončil.

Stínava v době protireformace

Hned po Bílé hoře začalo pronásledování poražených. Vedla je ve jménu císařově stínavská vrchnost Karel z Liechtensteina, známý v Čechách jako krvavý místodržitel. Pod jeho dozorem byla v Praze provedena r. 1621 poprava 27 českých pánů. Ten si také velkými konfiskacemi majetku nekatolické šlechty zajistil obrovské statky na Moravě. A poddaní těchto jeho panství byli násilně obráceni na víru katolickou. Už r. 1624 povolal kníže do Prostějova jezuity a ti prováděli rekatolizaci ve městě i jeho okolí. Kníže Karel prohlásil v červnu 1625 v Prostějově: „*Já na gruntech svých ani jednoho poddaného, který by katolíkem nebyl, trpěti nechci*“.

Tento proces ovšem nebyl snadný. Zvláště, když v kraji ještě pobývala nepřátelská švédská vojska. Ta nekatolíkům poskytovala podporu a především v nich udržovala naději, že není ještě všemu konec. Trvajícím válka tak nástup pokatoličtění zadržovala. Plumlovský knížecí úředník Martin Zikmund Freyer podává v srpnu r. 1630 zprávu hejtmanu všech statků liechtensteinských Václavu Sedlnickému z Choltic. V ní se uvádí, že na panství plumlovském je 7 kněží. Drahaný, Rozstání a Stínava, že jsou bez kněze, protože by se tam bez podstatné pomoci vrchnosti kněz nemohl uživit a také tam žádný sobě býti neřádá. Obyvatelé chodili k nejbližším farářům, ale to nebylo příliš často, ani moc horlivě.

Podobně popisuje situaci také zpráva, kterou dává určitý farář Michal Prokop r. 1633 konsistoři. Píše o filiálním kostele stínavském, který patří do Drahan a k němuž náleží obec Stínava a Vícov. Kostel je bez kněze. Lidé odtud i z dalších neobsazených farností přicházejí do Určic ke svátostem, ale stále řidčeji. Má podezření a ne bezdůvodné, že u sebe mají tajně nějakého predikanta. Takový tajný predikant byl např. v Hradisku a v Rozstání. Není vyloučeno, že ho měli i stínavští.

Oficiálně ovšem vypověděl správce plumlovského panství nekatolického predikanta už r. 1624. Obyvatelstvo však vzdorovalo i tenkrát, když mír z r. 1648 učinil konec všem nadějím. Bránili se pokatoličťování nebo utíkali. Taková vytrvalost přesvědčení nebyla už u potomků pozorována. Zarputilí obyvatelé se vzpírali ještě r. 1651, kdy doslova vyhnali z obce katolického kněze, který k nim byl poslán, aby je spravoval. Ale tak jako jinde, tak i tady

odpor zřejmě postupně slábl, i když byl zprvu prudký. Stav nové církevní správy byl ovšem ještě dlouho ubohý a tajných nekatolíků se drželo stále dost. Zvláště ve vzdálených obcích bez kněze, kde dozor nemohl být tak dokonalý. Kníže se diví r. 1652, že se na jeho panství nekatolíci udrželi tak dlouho a vytýká úředníkům, že tomu nezabránili a nic nehlásili. Správci poroučí dávat pozor na to, jak lidé žijí a zabezpečovat výuku v křesťanském náboženství. Tyto a podobné instrukce se přes všechny překážky uváděly v život. A tak už v témž dokumentu mohl kníže projevit uspokojení nad tím, že se poměry zlepšily a znormalizovaly.

Pusté domy byly postupně znovu osídleny a obec se hospodářsky vzpamatovávala z této veliké pohromy. A nábožensky se starší i nově usedlé obyvatelstvo přizpůsobovalo změněným poměrům. Nevíme přesně, jak tento proces probíhal. Pro mnohé jednotlivce byl jistě velmi obtížný.

Ale v třetí generaci od třicetileté války už po starém náboženství v dědině zřejmě nebylo ani památky. Roku 1698 prosili stínavští vrchnost Jana Ondřeje z Liechtensteina o příspěvek na opravu kostela. Žádali dvě jedle, 1.000 křídlic, 1.000 dláček a 500 cihel. Tvrdili, že na ofěře se vybere jenom málo peněz, protože ke kostelu patří jen dvě osady (Stínava, Vícov). Těžko říci, zda se tohoto díla chápali s nadšením. Ale věci se hnuly. A ti, kdo zakládali r. 1764 kapličku s křížem už byli jistě přesvědčení katolíci. Úspěch rekatolizace zde byl naprostý.

Doba pobělohorská až do zrušení roboty

Po Bílé hoře nedošlo ovšem jenom k proměnám v náboženském životě lidu a ke změnám ve složení obyvatelstva. Měnila se postupně celá hospodářská, politická a kulturní tvářnost obce. Jedním z následků třicetileté války bylo utužení poddanského systému a růst robot a jiných povinností vůči vrchnosti. Tyto povinnosti byly stále tíživější. Robotovalo se obyčejně tři dny v týdnu, ale o žních, senoseči a v jiných případech se muselo robotovat tak dlouho, jak vrchnost uznala za vhodné. Za dob roboty vlastnila stínavská vrchnost na katastru obce především lesy a louky. Pracovní povinnosti se tedy týkaly hlavně zpracování a odvozu dříví, sena apod.

Růst robotních povinností měl za následek celkový úpadek poddaného lidu a odpor proti vrchnosti. Proto docházelo ze strany státu k pokusům o úpravu a ulehčení poddanských povinností. Určitou úlevu znamenaly už zmíněné tereziánské reformy z r. 1775 (robotní patent). Podstatným krokem k uvolnění poddanských povinností byl konečně patent o zrušení nevolnictví, který vydal r. 1781 císař Josef II.

Reformy, o kterých jsme se zmínili, a řada dalších opatření, měly za následek postupný hospodářský vývoj obce. V této době, tj. od konce 18. století, roste počet obyvatelstva v našich zemích všeobecně. Stínava měla r. 1793 už 49 domů a 317 obyvatel. Tedy podstatně více než po Bílé hoře, více než před ní, ale i více než dnes.

Už před rokem 1750 měla obec pečeť. Na ní jako znak jsou tři kříže vyrůstající z jednoho místa a nápis Peczet Diedini Stinawi. I to byl výraz rostoucí a konzolidované obce. Známe z té doby i její představené. Purkmistrem r. 1764 byl Matěj Langr, rychtářem Pavel Tichý. Toho roku se rozhodla obec vybudovat nad studánkou na Zábrani kapličku. Máme o tom zápis, kterým se zavazuje k jejímu udržování:

„My níže podepsaní: Purkminstr, Rychtář, Starší a celá obec Stínavská pod knížecy Liechtensteinské Plumlovské Panství patřící a pod faru Ptenskou přináležející s tímto přítomným Reversem vyznáváme, kterak od duchovní vrchnosti a slavné Consistoří Olomoucké nám dovoleno jest: aby u naší Studnice Stínavské Kříž s figurou Krysta Pána vyzdvižen a tam posvěcen byl: však ale s tou Condicy a veimierau, aby naše obec Stínavská na všechny budoucí časy takový Kříž (kaplici) zachovati povynována byla. Pročež my výš jmenování a celá obec tento Revers od sebe dáváme a k zachování takového Kříže (kaplice) y vás y vaše budoucy Potomky obligirujeme a zavazujeme, k víře ale Toho všeho naší obecní Pečetí tento Revers potvrzujeme.“

Datum ve Stínavě dne 13. septembris (září) A.d. 1764.

Opatřeno pečetí a podpisy: Matěj Langr, na ten čas Purk.Mistr Stínavský, Pavel Tichý, Rychtář, Item Starší a celá obec Stínavská.

Tato kaplička byla dřevěná. Teprve později byla vybudována zděná.

Od zrušení roboty k prusko-rakouské válce

Další vývoj událostí dospěl konečně r. 1848 k úplnému zrušení poddanství a roboty. To znamenalo i pro stínavské obyvatelstvo zrušení všech povinností k liechtensteinské vrchnosti v Plumlově. Následkem byl i rychlejší rozvoj hospodářského života a později i zrod politického života v obci. Politické události revolučního roku 1848 se ovšem života v obci sotva přímo dotkly, ačkoliv nedaleko odtud probíhal známý kroměřížský sněm.

Už od přelomu 18. a 19. století však dochází k různým změnám v zemědělství. Užívá se dokonalejšího nářadí k obdělávání půdy. Zlepšuje se hnojení. Především však skončilo hospodaření, při němž se pravidelně značná část pole nechávala ležet ladem, aby si odpočinula. I stínavští přecházeli ke střídavému hospodaření a mizely úhory.

Dále roste počet obyvatelstva. Roku 1839 se uvádí jen 46 domů, ale už 337 obyvatel. Ze školní knihy cti známe jména obecního představenstva v r. 1837. Rychtářem je Jan Růžička, purkmistrem Jakub Hasa. Dalšími představenými obce jsou Fr. Kalabis, Jos. Langr, Matěj Komárek. Školním dozorcem byl Tomáš Procházka. Zlepšuje se v té době také spojení obyvatelstva obce s okolním světem a dědina se vymaňuje ze své uzavřenosti. Silnice, která spojuje Prostějov s Boskovicemi, a která je dopravní páteří Stínavy, byla vybudována už za válek napoleonských. Později byla stavěna silnice od Jevíčka přes Seč, která se napojovala u Stínavy na silnici k Prostějovu. Silnice na Seč a dále byla dokončena těsně před prusko-rakouskou válkou. Tento konflikt, který vznikl mezi tehdejšími velmocemi o kontrolu nad Německem, zasáhl do života malé dědiny velmi neblaze. V řadě ohledů byl horší než obě pozdější války světové. Když se na jaře r. 1866 začalo schylovat k válce, museli vozit stínavští chalupníci svými potahy z okolních lesů klády na palisády, které byly určeny k posílení opevnění Olomouce.

V létě r. 1866 válka vypukla. Když začala sena, táhla přes Stínavu rakouská armáda do Čech proti Prusům. Nejprve projíždělo veliké množství dragounů a vozatajstvo. Starosta Hrubý, který si dělal o událostech těchto let zápisky, uvádí, že jednoho dne stálo čelo vojska u Boskovic a konec byl až za Protivanovem. Ale netrvalo dlouho a jednoho letního nedělního odpoledne viděla Stínava rakouské vojsko prchající. A hned za nimi nepřátelské pruské vojsko. Po krvavé bitvě u Hradce Králové pronásledovali poraženou rakouskou armádu na Moravu. Pruské oddíly se přibližovaly ke Stínavě od Seče po nové silnici, ale spíše kolem ní. Bály se prý, že na silnici budou podkopy a nástrahy, proto postupovaly po obou stranách silnice. U Stínavy se nestřílelo, ke srážce s rakouskými jednotkami došlo až u Dubu.

Ale i tak znamenali Prusové pro dědinu neštěstí. Ubytovali se v ní a v okolí a nadělali zde mnoho škod. Pruské vojsko vyjelo od Pohodlí a hned jak vyjeli ze Seče dali se na Spáleny přes Nivy a pustošili pole. Bylo to právě na počátku žní. Obilí na polích obrátili v drť. Přímo na polích si postavili lágry a execírovali tam. „Bylo to smutné podívání, když celé dny jezdili po polích.“ Obilí zničili všechno. Nahrnuli se i do dědiny a tam leželi kvartýrem. Každý jich měl v chalupě 30-40 i s koňma. A chalupníci je museli i s koňma živit. „Tak nám málo sena zůstalo a mnohým nic.“ Kde byla nějaká střecha, všude bylo plno koní. Nejen v maštálích a chlévech, ale i pod kůlnami a ve stodolách. „Naše koně a krávy jsme museli dát ven.“ Vzali také čtyři koně a dvě jalovice.

Než vojsko přišlo, schovávali lidé všechno do sklepů a zakopávali. Mnozí utíkali do lesů, ale nic jim to nebylo platné. Prajzi všude hledali a rabovali a na koních i po lesích jezdili. Na Drozdůvkách a všude v lese projeli každou houštinu. Pak se začali stahovat do měst a větších míst. Ze Stínavy a blízkých

vesnic odjeli do Plumlova. Stínavští jim museli skládat obilí, seno i slámu a do Plumlova jim to dovážet. „To nás špatný host r. 1866 navštívil. Ale ještě horší host nás toho roku překvapil.“

Po válce přišla také do Stínavy poslední veliká epidemie cholery u nás. Nemoc kosila lidi velmi rychle. Uléhali večer zdánlivě zdraví, ráno je nacházeli mrtvé. Nebožtík prý potom celý zčernal. Ptenský farář odbýval ve své farnosti každý den 7-8 pohřbů. Ve Stínavě zemřelo na tuto nemoc 14 lidí. Tedy více než bylo z dědiny padlých v první světové válce. Z hmotných škod, které po sobě zanechala válka se však obec brzy vzpamatovala.

Doba rozvoje kapitalismu

Po válce dochází k dalšímu rozvoji obce. Za války byl starostou Jan Komárek. Po ní je představeným obce zvolen Josef Langr a radními Tomáš Hasa a Fr. Barák. Ale vyskytují se v této době i jména dalších obecních činitelů: Jos. Klemeš, Fr. Zapletal, Ignác Karkan, Tomáš Procházka aj.

Obec se vzdává především hospodářsky. Spravuje se řada domů, staví se i nové. Roku 1869 nechala také obec postavit „šupňu na obecní kočár“. Několikrát se opravuje kostel, především r. 1871 a 1874 a zřizuje se téhož roku nový hřbitov. Roku 1881 se staví zděná kaplička místo dosavadní dřevěné. Roku 1873 byla postavena „myslivárna“.

Roku 1869 postavil hospodu č. 37 Fr. Lánský a vystřídala se na ní během let řada majitelů. V r. 1892 pak koupila tuto hospodu obec. Před tím byla v majetku obce hospoda na místě č. 23, jehož majitelé zemřeli na cholera. Z jejich chalupy zřídila obec hospodu a pronajala ji jakémusi Bilovskému z Kostelce, který tam začal šenkovat r. 1873. Po něm tu byli další nájemci, naposledy K. Černý. Roku 1892 byla zrušena. Na čísle 26 byla hospoda, kterou měl do r. 1873 pronajatou žid Munk. Ten se odstěhoval a Fr. Vašků z Repech postavil r. 1874 na tomto místě hospodu novou, ale hned příštího roku ji prodal nějakému Juřenovi z Kotvrdovic. Ten ji držel do r. 1877, kdy zemřel. Po dalších majitelích se nakonec dostala do majetku Martina Tesaře.

Další spojení se světem znamená stavba železnice do Prostějova r. 1869. Od poloviny století začínají pronikat do obce ve větší míře průmyslové výrobky. A později začínají někteří obyvatelé šít po domácku pro prostějovské oděvní fabriky. První jednoduché zemědělské stroje znamenají především změny v obdělávání půdy. Roku 1878 koupila obec stínavská mlátičku „to jest mašinu na mlácení obilí ruční“, jak píše starosta Hrubý. Ale hospodáři kupují i řezačky, fukary atd. Zavádějí se i první umělá hnojiva.

Rozvoj kapitalistických výrobních vztahů v zemědělství se projevuje i v drobení půdy. Od r. 1861 bylo povoleno odprodávat půdu od selských usedlostí. Nabývají nyní častěji menší polnosti domkáři a hofeři, kteří byli dosud bezzemky. Dochází také k většímu pohybu obyvatelstva, častějšímu prodeji a převodu polí a zemědělských usedlostí. Jestliže r. 1839 bylo v obci 46 domů, v r. 1880 jich bylo 55 a r. 1900 je jich 60. Roku 1902 je vedeno 67 rolnických živností, 10 obchodních a živnostenských podniků a 6 domácích dělníků. Jsou tu dva mlýny, z toho jeden s pilou.

Pravidelně se konaly volby do obecního zastupitelstva. Roku 1873 byl zvolen za představeného obce František Hrubý a s ním jako radní Jan Komárek a Hynek Karkan. Roku 1876 opět zvoleni Hrubý a Komárek a jako další radní Jos. Langr. Chalupníci v představenstvu se čas od času střídali, ale Hrubý byl volen za starostu stále a zůstal jím 24 let. Měl pověst řádného a v obci váženého muže.

Roku 1900 se konalo také sčítání lidu. V šedesáti domovních číslech žilo tenkrát 339 obyvatel. Z toho 171 mužů a 168 žen. Všichni umí číst a psát. Při sčítání dobytka bylo napočítáno: 35 koní, 146 kusů hovězího dobytka, 54 prasat, 7 koz, 570 slepic, 70 hus, 7 kachen a 34 úlů včel. Počet však byl ve skutečnosti vyšší, zejména u drůbeže a u včel. Lidé zamlčovali skutečná čísla a uváděli nižší údaje, neboť se obávali vysokých daní. K obci patřilo 1306 ha lesů, 192 ha polí, 33 ha luk., 15 ha pastvin, 5 ha zahrad.

V té době vznikají také výraznější sociální rozpory mezi obyvatelstvem, především mezi osedlými v Dědině a nemajetnými domkáři ze Zábraní. Spory vznikaly především při dělení pozemků, které bývaly odedávna ve společném užívání členů obce. Ale přeli se i chalupníci mezi sebou. K velkému sporu došlo r. 1872, kdy se dělil obecní les v Nivkách a nějaké louky a jiné pozemky. Chalupníci se nemohli o les podělit, prodali ho tedy nastojatě a peníze si mezi sebou rozdělili. Za část výtěžku společně koupili chalupu č. 23 naproti kostelu s tím, že tam bude jednou zřízena fara. Ale další vývoj místa byl složitý a provázely ho nové spory. Nakonec bylo připsáno obci, aby se zamezilo dalšímu dělení a nesvárům.

Roku 1907 bylo konečně v Rakousko-Uhersku uzákoněno všeobecné volební právo. Bylo to pozdním výrazem rozvinutého hospodářského i politického života tehdejší společnosti. Svůj odraz našly tyto celospolečenské poměry i ve Stínavě. I sem proniká nyní ve větší míře vliv už dříve vzniklých českých politických stran. I tady začíná bouřlivější politický život. Národnostně vždy zcela česká obec dochází teprve na přelomu století (zvláště péčí zdejších učitelů) výraznějšího národního a politického uvědomění. V malé vesnici

s tradičním způsobem života ovšem převládaly spíše konzervativnější elementy, především klerikální. Jejich zástupci také zpravidla vítězili ve volbách a reprezentovali obec. Vcelku však většina obyvatelstva nemá příliš vyhraněnou politickou orientaci a ani mnoho hlubšího zájmu o politiku.

Ve volbách r. 1911 byl pak zvolen starostou Jos. Kovář. K 1. lednu 1911 má Stínava 327 obyvatel. Jeden je analfabet, ale učitel uvádí, že vlastně není místní, že se přistěhoval ze Slovenska. V r. 1914 se uvádí následující stav živností. Hostinští: Fr. Funk, Martin Tesař, mlynáři: Klemeš Alois, Sedláková Berta, obchody: Langr Josef, Tesař Martin, obuvník: Jan Kalabis, kovář: Fr. Stejskal, řezníci: Fr. Funk, Fr. Vymazal, trafikant: Martin Tesař. Vzhledem k velikosti obce je tu poměrně dost živnostníků a řemeslníků, kteří poskytují obyvatelům různé služby. I to svědčí o poměrně rozvinutém hospodářském životě obce.

První světová válka a vznik republiky

Roku 1914 na sv. Annu vypukla 1. světová válka. Už od 2. srpna byly vylepovány mobilizační vyhlášky a hned v následujících dnech narukovalo ze Stínavy 22 náhradních záložníků do olomouckých kasáren. Zdejší pluky pak táhly většinou do Haliče a do Polska, některé do Srbska. Do konce r. 1916 bylo ze Stínavy ve zbrani 75 mužů. Byly chalupy, kde nebylo mužské ruky k obdělání polí. Později byli voláni i starší a zdravotně méně způsobilí a na podzim r. 1917 i osmnáctiletí (J.Šmehlík, J.Kaláb, J.Langr ml.). Až do konce války sloužilo v poli ze Stínavy přes 90 mužů. Bojovali na všech možných frontách, nejvíc na ruské. Každý sedmý padl. Ale i pro ty, kdo přežili, byla válka těžká. Pro vojáky na frontách i pro obyvatele Stínavy doma. Hlavním následkem byl hlad. Zvláště od r. 1915-16 byl velký a to nejen jako přímý následek války, ale i v důsledku sucha. Zemědělcům bylo zabavováno obilí pro stát a konány prohlídky v chalupách i ve mlýnech.

Domácí obyvatelstvo uvítalo tedy s ulehčením konec války. Uvítalo sice i vznik samostatné republiky, ale většinou měli lidé mnoho materiálních starostí a politicky byli poměrně konzervativní, takže se nedá mluvit o nějakém velkém všeobecném nadšení pro nový stát. Vedle neznačných, nevýrazných, či dokonce odmítavých postojů však někteří stínavští vojáci naopak prokázali svoje rozhodnutí pro nový stát i svou činností na frontách. Byli to vojáci, kteří v zajetí vstupovali do legií, především do legií ruských. Těch bylo ve srovnání s okolními obcemi ve Stínavě hodně. Každý desátý z těch, kdo narukovali byl legionář. Někteří později využili výhod, které jim první republika za jejich válečnou činnost nabízela a odešli z obce za výhodnějším živobytím.

Mezi dvěma válkami

Bída vyvolaná válkou a válečné události měly za následek vzednutou vlnu sociálních nepokojů. V Prostějově se r. 1917 střílelo do dělníků. Nespokojenost a nové revoluční myšlenky přinášely i vojáci z fronty. A tak i ve Stínavě docházelo k sociálnímu a politickému pohybu a začaly se více hlásit o slovo nemajetné skupiny obyvatelstva, které byly dosud v pozadí. Ale ne zcela úspěšně. V dubnu 1919 byly konány volby do obecní rady. Byl zvolen František Bavlnka. Pro chalupníky to však byla těžká urážka. Bylo neslýchané, aby domkař v dědině starostoval. Podali proti volbě odvolání. A skutečně jim orgány nového státu vyhověly. Po půl roce byla konána nová volba a starostou zvolen Jan Zapletal. Z nových radních brzy pozbyl jeden své funkce, když byl pro různé delikty odsouzen k půlročnímu vězení.

Ve volbách do Národního shromáždění v dubnu 1920 byla většina stínavských hlasů odevzdána lidové straně. Silná pozice lidovců hned v poválečných letech je dosti překvapivá, neboť pozice lidové strany po válce byla všeobecně velice špatná. Vedle tradičně konzervativního zaměření obyvatelstva však výsledky voleb svědčí zřejmě i o značné autoritě a aktivní politické práci faráře. V r. 1924 se konaly volby obecní. V nich získala lidová strana 8 ze 12 členů v obecním zastupitelstvu. Starostou byl od r. 1925 její kandidát Florian Melka. Dále byli jejími představiteli: Alois Klemeš, Jan Zapletal, Fr. Trunečka, Jan Černý, Jos. Bureš, Fr. Bavlnka.

Odpůrci lidové strany ve snaze zlomit její monopol podali společnou kandidátní listinu pod hlavičkou strany socialistické. Ale sdružení tu byli hlavně agráři: Alois Šmehlík, Rudolf Kovář, Josef Kovář, Antonín Kalabis a skutečně za socialisty jenom Josef Vybíral. Agráři se takto snažili proniknout k chudobnému voličstvu, které nebylo příliš politicky uvědomělé a organizované. Do jisté míry se jim to později i dařilo.

Znamením přesunů byly už obecní volby r. 1927. Tady došlo k různým změnám, stranickým přestupům, spojenectvím a sporům. Lidová strana si udržela svoji vůdčí pozici, ale neprosadila už svého kandidáta Floriana Melku za starostu. Zvolen byl Antonín Kalabis č. 22, který přešel k lidovcům od agrářiů a tak se zdál všem přijatelnější. Nové obecní zastupitelstvo bylo vytvořeno na základě dohody jediných dvou stran, které se o členství v něm ucházely: lidové a agrární (republikánské). Volby se tak vlastně nekonaly a kandidáti byli prohlášeni za zvolené.

Pozice lidové strany byla postupně oslabována. Roku 1929 byla vytlačena ze školní rady. Není náhodou, že to bylo hned, jak převzal správu školy schopný agrárník Němčík. Zajímavá byla pozice stran socialisticky orientovaných.

Neobyčejně slabí byli sociální demokraté, o málo silnější národní socialisté. Zato, na stínavské poměry, dostávali poměrně dosti hlasů komunisté.

Malé zisky měla Stínava z pozemkové reformy po I. světové válce. Velkostatku patřil především les. Orné půdy tu nebylo mnoho. Jen panská pole v Seči za Holubicemi. Ta si mohli odkoupit dosavadní pachtýři. Bezzemkům se nepodařilo dosáhnout toho, aby byly rozparcelovány knížecí louky Kluče, ani přimět velkostatek, aby odprodal půdu lesní, která by mohla být přeměněna na pole.

Ani tady nebylo dostatek jednoty a prozíravosti v postupu. Louky pak byly dány zájemcům jen do nájmu. V roce 1931 byly vyvlastněny lesy liechtensteinského lesního velkostatku plumlovského. Obce a města v okolí utvořily pod vedením agrárníků lesní družstvo Svazu středomoravských obcí. Také Stínava k tomuto družstvu přistoupila a žádala svůj podíl. Ale družstvo mělo finanční potíže a nebylo schopno lesy koupit. Převzal je tedy státní pozemkový úřad.

Stínava měla r. 1930 64 domů a v nich 308 obyvatel. 3 z nich národnosti německé. Obyvatelstva bylo tedy méně než před válkou. Změněné poměry ve státě a nové pracovní příležitosti vedou mnohé obyvatele do světa. Někteří (např. legionáři) se stěhují na Slovensko. Pozměnilo se v té době také sociální složení obyvatelstva v obci. Vedle zemědělského obyvatelstva a lesních dělníků přibývá těch, kteří jezdí za prací z obce. Objevují se první tovární dělníci. Především však přibývá domácích krejčích.

Zedníci a různí jiní řemeslníci chodili kdysi za prací pěšky, pak často na kolech. Od r. 1925 je zavedena autobusová doprava z Prostějova do Protivanova (Ondroušek z Protivanova). Autobus jezdil dvakrát denně tam i zpět, v zimě jen do Okluk. Toto spojení bylo velikou výhodou zvláště pro domácí krejčovské dělníky, kteří šli pro prostějovské továrny a s uzly jezdili fasovat a odvádět práci.

O elektrifikaci obce se obecní zastupitelstvo dohodlo koncem roku 1930 a na vánoce toho roku se již svítilo. Kompletně byla elektrifikace dokončena v lednu 1931. Celkové náklady činily 127 tis. Kčs. Obec dostala na akci státní subvenci 30 tisíc Kčs. Přípojky do obou mlýnů si mlynáři museli z polovice hradit. V r. 1926 se objevuje ve Stínavě první radiopřijímač. Měl ho lesní Haniawetz. Ten byl později také vlastníkem prvního osobního automobilu ve Stínavě. Tímto autem přivážel 2. června 1933 ze Suchdola biskupa Jana Stavěla ke slavné vizitaci stínavské farnosti. Letadla se nad Stínavou objevují už po r. 1925, kdy byla v Prostějově umístěna vojenská letecká škola. V roce 1936 v souvislosti se zřízením střelnice byl do hájoven zaveden telefon.

Rozvoj průmyslu se projevuje i v zemědělství. Téměř každé chalupnické hospodářství má žací stroj, modernizuje se řada dalších zařízení a pracovních postupů. Pokračuje výstavba obce. Ve Zmole byly roku 1933 postaveny 3 nové domky. Na pozemku u bývalé pazdery byla postavena lovecká chata prostějovského továrníka Evžena Wichterleho. Ten měl Stínavu ve veliké oblibě a zde v kostele se r. 1939 i ženil. V roce 1938 byla v obci elektrická chladírna.

Hospodářskou situaci obyvatelstva zhoršila krize z let 1929-33. Rolníci byli postiženi klesajícími cenami zemědělských produktů. Ve Stínavě však doplatili na krizi domácí krejčí. Vývoz konfekce za hranice byl omezen a mnoho krejčovských dělníků zůstalo bez práce a pokud pracovali, měli práce velmi málo. Koncem roku 1933 se jejich zaměstnanost opět zvýšila, ale mzdy na nějakou dobu dokonce ještě poklesly.

Nový rozvoj průmyslu i politické změny spojené s rostoucím válečným nebezpečím se odrazily i ve Stínavě. V roce 1936 byla z lesů plumlovského velkostatku zřízena vojenská střelnice. Správu zdejších lesů převzalo Ministerstvo národní obrany. V této souvislosti přešel dosavadní lesní správce Haniawetz ze Stínavy do Žarovic. Po krátkých zástupech přišel ještě před koncem roku 1936 nový správce Erich Morávek. Vojenská správa převzala dokonce po Liechtensteinech i patronát nad stínavským kostelem.

Už v roce 1936 se nad Stínavou začal mýtit les a byla zřizována dělostřelecká střelnice a v červnu 1937 se začalo se střelbou z děl na palební plochu mýtiny ve Vrbici. Obcí často projížděly kolony aut s děly a kolem se zdržovaly vojenské jednotky. Ale už po žních byla střelnice přesunuta dále k Žárovicím.

V roce 1938 byly konány poslední volby do obecního zastupitelstva před válkou. Antonín Kalabis (lidovec) byl zvolen opět starostou. Náměstkem se stal Alois Šmehlík (agrárník), radními Rudolf Kovář (agrárník) a Josef Cetkovský (lidovec). Obyvatelstvo bylo v této době už připravováno k civilní obraně. Byla uzákoněna předvojenská příprava mládeže. Stínavská mládež chodila na tuto přípravu do ptenského Orla, obec pořídila také plynové masky. Na podzim roku 1938 přichází mobilizace. Ve Stínavě bylo povoláno několik záložníků, ale ti se brzy vrátili. Přišel Mnichov.

Během těchto uplynulých dvaceti let byl v obci přes různé problémy hospodářské a politické čilý život kulturní. Pečovali o něj především místní učitelé a spolupracovali při tom s osvětovou komisí. Zvláště rozsáhlá aktivita byla za učitele Němčíka. Členy osvětové komise, kterou vedl, byli Adolf Vymazal a Rudolf Bureš. Obecní knihovna spojená s hasičskou měla tehdy asi

500 svazků. Dobře pracovala a byla hodně navštěvována. Hrála se v těch letech hodně divadla, pořádaly taneční zábavy a slavnosti. Např. k 10. výročí založení republiky, k výročím hasičským, školním a jiným. Tělovýchově a sportu se ve Stínavě nikdy příliš nedařilo. Po založení Orla 1921 se nějakou dobu cvičilo, ale později zůstalo jen u osvětové činnosti. Ta na tom byla tradičně lépe.

Na této osvětové činnosti, ale i v jiných druzích aktivity se podílely různou měrou spolky a společenské organizace: Hasiči (od r. 1899), Národní jednota (1909), Národní jednota mládeže (1920), Orel (1921), Omladina (1924), Legionář (1930), Spolek katolických žen a dívek (1932), Pěvecký ochotnický kroužek (1930). Nejzřetelněji bylo znát činnost hasičů, Orla a zpěváků.

Stínavský kostel

Stínavský kostel je nejstarší a nepochybně nejcennější stavbou obce. Po staletí tvoří její dominantu. Kostel pochází asi ze 12. století. Původně byl stavěn ve slohu románském nebo v období přechodu ke gotice. Původní stavba se dá ovšem těžko zrekonstruovat. Kdysi byla asi sotva větší než je kněžiště. To je také jeho nejstarší částí. Loď, jak ji známe, byla patrně přistavována v dobách reformace, kdy byl kostel nejspíš v držení Českých bratří.

Kostel má základní obdélníkový tvar. Hlavní zdi jsou silné, kamenné. Kamení ve zdech je však drobné a bylo kladeno jen na hliněnou maltu. Původně byly presbytář i loď klenuté. Pamětníci v minulém století však znali klenuté jen kněžiště. Kamenná klenba však byla těžká a rozvalovala zdivo; zvláště, když základy kostela byly narušovány tím, že hroby okolního hřbitova byly kopány blízko zdí. Aby se zmírnil tlak klenby do stran, byly ve čtyřech rozích postaveny silné opěrné zdi (kdy se neví), které dávají kostelu charakteristickou podobu.

Kostel byl mnohokrát opravován. Víme, že velká oprava kostela byla konána s podporou vrchnosti r. 1698. Další opravy proběhly r. 1871 a 1874. Opravovalo se také v r. 1907 a později ještě několikrát. Při opravě r. 1871 byla klenba nad kněžištěm snesena, nad lodí se tak stalo zřejmě už dávno. Na omítce kněžiště byly objeveny gotické fresky. Ty byly zřejmě zabíleny už za dob reformace. Další dvě fresky byly objeveny při odkrytí románského okna za oltářem r. 1907. Představují pravděpodobně sv. Vojtěcha a sv. Kateřinu. Po odstranění staré omítky v presbytáři se údajně objevila freska Panny Marie s apoštolou a nápis Ora pro nobis, sancta Dei genitrix (Oroduj za nás, Svatá Boží Rodičko). Má se zato, že pod novější omítkou kněžiště budou ještě i fresky další.

Na levé straně kněžiště je ve zdi sanktuárium, t.j. schránka na úschovu posvěcených hostií v dobách, kdy nebyly běžné monstrance a tabernákule.

Lod' kostela měla až do sedmdesátých let 19. století dřevěný strop z prken položených na trámech. Ten byl podepřen pod zvonící uprostřed kostela silným dřevěným sloupem. Ten prý byl krásně vyřezávaný a malovaný. Při opravě byl odstraněn a byl z něho udělán hlavní kříž na nový hřbitov. Při těchto opravách byla také zvětšena okna na severní i na jižní straně. Na straně západní bylo proraženo nové. Místo dosavadního dřevěného kůru byl postaven nový. Původní dlažba kostela byla částečně cihelná, částečně prkenná a hliněná. Ta byla při pozdějších opravách nahrazena novou kameninovou.

Při úpravách z konce 19. století přišel kostel také o starou šindelovou střechu. Byla strmá a členitá a dávala kostelu starobylý ráz. K jeho zakrytí byla tehdy určena a zakoupena břidlice. Shledalo se však, že je příliš těžká, a že by dále rozvalovala zdivo. Proto byla břidlicí pokryta škola a šindelová střecha kostela byla nahrazena v r. 1892 jednoduchou plechovou. Oprava stála 1200 zlatých a byla hrazena z kostelní nadace, která vzrostla do r. 1890 na 1744 zlatých.

Postupně dostával kostel také nové vnitřní vybavení. Nejstarší a nejcennější jeho částí je zvon pocházející z r. 1490 s nápisem *O rex gloriae, veni cum pace (Ó Králi slávy, přijď se svým pokojem)*. Tento zvon se podařilo zachránit před rekvizicemi za 1. i za 2. světové války. Druhý o málo mladší z r. 1594 neušel zabránění a zkáze za první světové války. Po válce byl z darů (zvl. uč. Vodáka) pořízen nový. Ten znovu zabavili nacisté ve válce druhé. V padesátých letech byl pak nahrazen malým zvonek ze zbořené kaple sv. Floriána v Prostějově.

Stará dřevěná kazatelna s letopočtem 1666 a křtitelnice z téže doby byly přeneseny do Drahan v době, kdy tam byli stínavští přífařeni. Vzácnou dřevěnou monstranci si vzal r. 1840 při vizitaci olomoucký arcibiskup. Dále je dosud v kostele pěkný barokní obraz Nanebevzetí Panny Marie od neznámého malíře. Obraz daroval kostelu r. 1866 revírník Antonín Mayer. Latinský zápis o prvních varhanách ve stínavském kostele je v ptenské farní kronice z r. 1766. Nové byly pořízeny r. 1911 a větší část nákladů na ně zaplatil Jan II. z Liechtensteinů, patron kostela. Tato vrchnost byla vůči svým patronátním kostelům tradičně štedrá.

Během předminulého století bylo rozmnožováno a zdokonalováno také vnitřní vybavení kostela. Roku 1837 byly darovány od dobrodinců z Prostějova obrazy na všechny tři oltáře. Od stínavských bylo zakupováno bohoslužebné náčiní, roucha atd.. Na začátku minulého století bylo pořízeno nové, stylově

jednotné vnitřní vybavení. Především hlavní oltář i oba oltáře boční, dále kazatelna, křtitelnice aj. Toto zařízení nemělo zvláštní hodnotu uměleckou, bylo však vkusné a vyznačovalo se určitou koncepcí. Také později v tomto století byl kostel opravován a modernizován. Po druhé světové válce byly např. varhany opatřeny elektrickým motorem, který daroval místní rodák Jan Černý. Velká úprava interiéru byla provedena v sedmdesátých letech minulého století s velikou obětavostí P. Ladislava Dvořáka. Kostel byl vymalován a část starého zařízení (boční oltáře) byla odstraněna. Jednotnost vybavení a výzdoby byla přitom dosti narušena. Pieta z levého bočního oltáře byla např. přenesena do Žďětína a původní barevné sochy byly natřeny bělobou. V té době byly také radikálně opraveny a modernizovány varhany. Později bylo zavedeno elektrické zvonění.

Stínavský kostel je zasvěcen sv. Kříži. Kdysi býval dokonce i kostelem poutním. Chodívala sem procesí ze Ptení a blízkého okolí. Od konce 17. století až do začátku minulého století byl filiálním kostelem kostela ptenského. Před kostelem tehdy stávaly dvě velké lípy. Vyvrátila je vichřice v roce 1929. Nepadly naštěstí na kostel, ale i tak nadělaly mnoho škody. Vzápětí byly zasazeny nové a ty stojí před kostelem dodnes.

Podobně i kaplička na Zábrani byla v minulosti hojně navštěvována. Měla tehdy velmi dobrou vodu, která byla považována za léčivou. Pro tu si lidé chodili z dalekého okolí a dávali ji nemocným. Voda se odedávna světla v neděli po svátku Povýšení sv. Kříže.

Kolem kostela byl původně hřbitov. Jediným jeho zřetelným zbytkem je nápis na kostelní zdi po pravé straně jižních dveří:

Léta Panie 1694 dne 16. Januarii powolal Pán Buh Jana Ssmehlika z tohoto bidneho swieta. Pán Buh racz mu lechke odpocziwani dati a gehu dussi do nebeske slawy przigiti.

Na této jižní straně byly pohřbíváni stínavští, na straně severní nebožtíci ze sousedního Vícova.

Ke zvýšenému hřbitovu vedlo kdysi pět schodů. Ty byly opravovány ještě v r. 1866, neboť po nich byla „nesnadná chodba s mrtvolami na hřbitov“ (Hrubý) a pak zrušeny. Na západní straně hřbitova byla kostnice; okrouhlá, přes 2 sáhy hluboká, jaké nikde v okolí nebylo. Při úpravách hřbitova zde mimo velké množství kostí byly nalezeny i schůdky dolů. Objevily se úvahy o tom, že šlo původně o baptisterium. Kostnice byla rozebrána, když se rušil hřbitov. K tomu došlo na naléhání okresního hejtmanskví v Prostějově v r. 1874.

Nový hřbitov byl založen téhož roku na obecním pozemku na Křébě podle „barákového Oujezda“. Na jeho stavbu se použilo kamení ze zdi starého

hřbitova a kostnice. Rozšíření a radikální přestavba hřbitova byla realizována v r. 1971. Tehdy byla zbourána stará kamenná zídka a postavena nová. I vzhled hrobů se v té době postupně proměnil. Mnohé z nich zanikly.

Stínavská fara

Fara byla ve Stínavě patrně od založení kostela až do válek husitských. Během nich asi zanikla. Zmínka o ní je z r. 1408. Za husitských válek se z farníků snad stali podobojí, později za reformace, jak jsme již uvedli, byla zcela jistě většina obyvatel nekatolická. Ti měli v té době také své duchovní správce. Po vypuzení posledního r. 1624 zůstávala fara dlouho neobsazena. Obec byla přifařena nejprve do Určic (do r. 1633), pak do r. 1680 do Drahan a od té doby až do začátku minulého století do Ptení. Roku 1906 byla ve Stínavě opět zřízena farnost samostatná.

Původně stávala fara na místě mezi kostelem a rybníčkem uprostřed návsi, u Luže, kde je nyní dům č. 25. Tam sídlil i nekatolický duchovní správce. I později, po zániku farnosti, patřil tento dům kostelu a říkalo se mu „Fársko“. Stavění bylo r. 1800 zničeno požárem a místo bylo prodáno

Snaha založit opět faru sílila zvláště od druhé poloviny 19. století. Tehdy hospodářský rozvoj obce dával i větší naději, že malá dědina faráře uživí. Roku 1852 byl založen farní fond. Jeho základem byl značný vklad zemřelého bernovského mlynáře Františka Šmehlíka. Ten určil ve své závěti pro faru 2.000 zlatých. Po zaplacení daně zůstalo 1.800 zlatých. Časem přibývaly další vklady a fond vzrůstal. Současně bylo pro stavbu fary určeno místo č. 23, které, jak už jsme uvedli, koupili společně pro tento účel stínavští chalupníci. Použito mělo být i výnosu z této usedlosti.

Za ptenského faráře Krátkého bylo vedeno zdlouhavé jednání o obnovu fary. Za pomoci Antonína Cyrila Stojana, který byl tehdy říšským poslancem, bylo dosaženo finančních úlev z dotačního fondu. Stalo se tak při příležitosti padesátého jubilea panování císaře Františka Josefa I. r. 1898. Liechtensteinská dvorní kancelář se vyjádřila r. 1900, že podrží nad kostelem patronát.

Roku 1902 byla na č. 23 naproti kostelu zahájena stavba nové fary. Fara byla posvěcena r. 1904, téhož roku, kdy umřel bývalý starosta, kostelník a její příznivce František Hrubý. Farář Krátký ze Ptení pak založil farní kroniku a knihovnu. Pak arcibiskup Bauer ustanovil prvním farářem P. Antonína Jelínka, rodáka ze Ždětína. Bylo to v r. 1906.

S farníky se nový farář brzy sžil a získal v obci značnou autoritu. Ne ovšem u všech. Zdá se, že u farníků byl asi spíše vážen než milován. Všechny spory však neskončily. Začal především spor faráře s řídícím učitelem Smrčkem o zvýšení příjmů učitele za hraní. Farář byl aktivním činitelem lidové strany a léta zasahoval do politického a kulturního života v obci. Je třeba mu přiznat řadu zásluh. Mnozí občané na něj dodnes s vděčností vzpomínají.

Farář Jelínek tu sídlil jako první a poslední farář po dlouhých letech úsilí o znovuzřízení stínavské farnosti. Zde také po 45 letech kněžské služby v r. 1951 zemřel. Pohřben byl v rodném Ždětíně. Po něm vykonávali duchovní správu: P. Vojtěch Vrtílek a P. Alois Hrubý z Ohrozimi, pak P. Arnošt Gregor, důchodce a bývalý farář ve Vícově; ten na faře několik let bydlel. V letech 1959-1973 sem opět dojížděl duchovní správce z Ohrozimi, P. Jaroslav Novobilský. Po něm působil ve stínavské farnosti P. Ladislav Dvořák ze Ptení, kam stínavská obec staletí před tím patřila. A fara, která byla už od r. 1959 pronajata JZD, byla r. 1979 družstvu prodána.

Stínavská škola a její učitelé

Systematičtější péče o vzdělání širokých lidových vrstev u nás začíná od dob Marie Terezie a Josefa II. První zmínka o učitelu ve Stínavě je v písemnostech vrchnostenské správy v Plumlově z r. 1786, tj. z doby vlády Josefa II. Samostatná škola však v té době ve Stínavě ještě nebyla.

Roku 1800 žádali stínavští, aby se vyučovalo v dědině aspoň v případech naléhavé potřeby. Poukazovali na to, že pro vzdálenost a neschůdnost cesty nemohou děti zvláště za špatného počasí docházet do Ptení. Bylo proto rozhodnuto, že od r. 1801 musí ptenský učitel posílat do Stínavy pomocníka vždy, když o to stínavští občané požádají. Pomocník tedy docházel podle potřeby do Stínavy ze Ptení až do r. 1831. V té době chodily děti do vyučování do domu (dnes č. 36) za pozdějším obecním hostincem. Pak krátký čas na někdejší faru v č. 25. Potom byla postavena jednoduchá místnost na místě pozdější obecní hospody (dnes č. 37). V té učitel nejen učil, ale i bydlel a spal. Roku 1831 byla pak na místě obecní pastoušky západně od kostela postavena nová stínavská škola. Její hlavní místností byla světnice, kde se učilo, pak jedna místnost pro učitele, síň, malý chlév a patřila k ní i kůlna na obecní kočár. Škola byla později několikrát opravována, rozšiřována a přestavována. Byla upravena i druhá místnost pro učitele.

O živobytí učitele se musela starat obec. Ke škole bylo připsáno několik kousků polí, dále měl učitel příjmy v naturáliích od občanů a v penězích

z obecní poklady a některé další příjmy. Podrobnější popis příjmů z těch let máme zachován a můžeme si udělat představu o materiálním zabezpečení prvních stínavských učitelů. Za každé školou povinné dítě dostával učitel od rodičů 1 zlatý a 15 krejcarů. Od usedlých s polnostmi pak ještě naturálie v potravinách. Dále mu patřilo 7 měřic pole, loučka, menší příjem za hraní na varhany a službu kostelní, např. zvonění. Výše příjmů se ovšem měnila. Podle jedné listiny z r. 1856 dostával tehdejší učitel od obce 200 zl. v penězích a k tomu 2 zl. za zvonění

První učitel, který začal učit na nově založené stínavské škole v r. 1831 se jmenoval Sosík a byl narozen r. 1757 v Určicích. Po něm to pak v dalších letech byli: Svoboda, Hlobil, Šmehlík. Tomáš Hlobil tu učil kolem r. 1837 a byla za něho založena školní Kniha cti. Jakub Šmehlík odešel ze školy a ze Stínavy r. 1848. Byl to dovedný kreslíř. Učitel Svoboda prý vynikal neobyčejnou tělesnou silou. Povahu měl však velice nestálou. Opustil školu a učitelování a pak i manželku a děti a toulal se po zemích tehdejšího mocnářství. Nějakou dobu se zdržoval v Uhrách a zúčastnil se tam událostí maďarské revoluce r. 1848. Pak se vrátil na Moravu a umřel jako tovární dělník r. 1866. Zběhlého Svobodu vystřídal T. Hlobil. Do Knihy cti, kterou založil, byla zaznamenána jména několika nejlepších žáků ve škole za každý rok. V záhlaví knihy stojí: *Kniha cti gakožto powzbuzovanj pilné a mravné mládeži školy stinawske od Poctivé Obce Stinawské w roku Páně 1837*. Mezi dalšími vynikal dobrou pověstí Karel Chlup (od r.1859 do r.1865). František Pavlíček z Jestřebí (1871-1879) vybudoval školní knihovnu. Ta měla r. 1883 105 knih pro děti a 48 pro dospělé.

Na místo, které zůstalo několik měsíců prázdné nastoupil koncem r. 1881 učitel Josef Vodák z Horního Štěpánova. Byl to už zmíněný příznivce kostela. Ale staral se i o školu: za něho došlo k její opravě. Založil školní kroniku a za jeho učitelování se začalo vyučovat ručním pracem. V roce jeho nástupu bylo zapsáno 66 žáků. Učitel Vodák odešel r. 1889 do Ptení, na jeho místo přišel František Zatloukal z Výšovic a po něm hned téhož roku Alois Hýbl z Hamer. Za něho škola vyhořela a on sám se pak stal zakladatelem hasičského sboru ve Stínavě. Byl to svědomitý a veřejně velmi činný člověk. K obci měl velmi dobrý vztah, což charakterizuje jeho prohlášení: „Stínava jest místečko útulné, avšak skromnické.“ Hýbl byl však brzy přeložen do Drahan a tam zanedlouho zemřel. Od r.1900 působil ve Stínavě Vojtěch Smrček z Brodku u Prostějova. V té době měla škola 58 žáků, z toho 37 chlapců a 21 děvčat, o které se nový učitel velmi dobře staral. Avšak při snaze napravit nepořádky ve škole i na obci se tu dostal do řady sporů. Měl silné sociální citění a zasloužil se o mnoho věcí v obci. Organizoval veřejné akce, slavnosti, staral se o vysazování stromů (olše na Pastviskách), zasloužil se o stavbu silnice na Holubice aj. Při všech obtížích, které tady zažil, měl Stínavu velmi rád. Především pro její krásnou přírodu a kupodivu i pro společenský život v tomto tehdy zapadlém kraji.

V r. 1912 přišel na školu František Žák původem z Alojzova a hned r. 1913 Josef Černý narozený ve Ždětíně. Oba přišli ze Ptení. Když Černý v r. 1915 narukoval, zastupoval ho až do konce války Josef Petráš z Plumlova. Ten později, za druhé světové války, zahynul v koncentračním táboře. Učitel Černý se po válce vrátil na svoje místo do stínavské školy a setrval na něm až do r. 1927. Byl to učitel se zájmy spíše selskými.

Po něm se stal správcem školy Alois Němčík z Výšovic. Do Stínavy přišel z Drahan. Na tuto svéráznou postavu se dodnes vzpomíná. Byl to schopný učitel a věnoval svým žákům mnoho času a energie. Především však vyvíjel neobyčejně rozsáhlou činnost veřejnou, společensko-polickou i kulturní. Nacvičoval divadla, besídky, pořádal výlety žáků a pod.. Za něho se uskutečnil r. 1929 veliký zájezd do Prahy k svatováclavskému mileniu. V r. 1931 se pak konaly oslavy stého výročí založení školy. Smýšlením to byl sokol a politicky agrárník. Tedy ve Stínavě trochu cizorodý element. Klerikálně orientovanému obyvatelstvu se moc nelíbil. Byl však snášenlivý a získal si brzy oblibu většiny. Stal se váženým a neobyčejně populárním. Popularitu si získal i jako vzdělavatel hasičů. Ti ho považují za hasiče tělem i duší a v jejich kronice se uvádí, že to byl dobrý režiser, dirigent, knihovník, organizátor. Za něho se slavilo třicet let trvání hasičů. Němčík také založil ve Stínavě pěvecký spolek, jehož zbytky přežívaly donedávna. Svůj poměr k veřejné činnosti popsal nejlépe sám v době, kdy ve Stínavě začal učit a neměl tam ještě ve škole místo k bydlení, a dojížděl proto z Drahan. Těší se, že až se poměry urovnají, bude se moci „věnovat činnosti mimoškolní, která mě ze všeho nejvíc na světě těší.“ Ze Stínavy odešel r. 1934 do Lešan. Tam pak zemřel 14. září 1941. V té době už po něm slídilo gestapo. Stínavští želeli jeho odchodu z obce, zvláště pak potom jeho smrti.

Po něm nastoupil Stanislav Mayer z Prostějova. I ten byl kulturně a politicky aktivní. Působil jako vzdělavatel hasičů. I za něj se hodně hrálo divadlo, pořádaly se různé besídky, vánoční nadílky, plesy a různé jiné slavnosti. V r. 1937 vystřídal tohoto učitele Josef Šustr. Ten byl krátkou dobu v r. 1938 mobilizován. Po návratu pak působil na škole přes druhou světovou válku. Po osvobození odešel ze Stínavy do pohraničí.

Po válce se vystříдалo na škole rychle mnoho učitelů: stínavští rodáci Josef Havlena a Stanislav Trunečka, J. Petružela, Karel Hejdušek (pozdější sbormistr prostějovské Orlice). Konečně v r. 1946 nastoupil Jan Buriánek. Za něho se modernizovalo zvláště vnitřní vybavení školy. Byly pořízeny nové lavice, Rudolf Klemeš věnoval tabuli, koupil se promítací přístroj apod. Za Buriánka se opět rozvinul kulturní život. Byly pořádány oslavy, besídky, výlety. Tento učitel odešel ze Stínavy r. 1948 a po něm nastoupil na podzim toho roku Jindřich Klapka ze Ždětína. Ten spravoval školu do r. 1956, kdy

ze Stínavy odešel. Krátce tu zastupoval učitel Všetička a r. 1957 nastoupila Marie Kremzerová roz. Hasová ze Stínavy. To byla poslední učitelka ve Stínavě. Počet žáků ve škole klesal, zvláště po válce. Klesal počet obyvatelstva obce, odešly děti přistěhovalců z okolí, kteří byli za války vysídleni a žili ve Stínavě. Ubyly i děti vyšších ročníků. Už před válkou začaly některé chodit do měšťanské školy do Plumlova. Po válce pak téměř všechny v příslušném věku do střední školy do Ptení. V r. 1948 bylo ve škole 22 žáků, v pozdějších letech i tento počet dále klesal a když byla škola zrušena v r.1974, navštěvovalo ji jen 13 dětí. Zrušení školy bylo konečně i v souladu s celkovým vývojem našeho školství a stínavské děti chodí nyní už od 1. třídy základní školy do Ptení jako kdysi.

Hasiči

První velký požár ve Stínavě máme zaznamenán r. 1533. Šlo o žhářství. Za blíže neznámých okolností tehdy vyhořela asi větší část dědiny. K takovým neštěstím, i když třeba menším, docházelo často i později. Stavení byla dřevěná, ohniště málo bezpečná, svítilo se otevřeným světlem, střechy byly doškové nebo šindelové. Později bylo péčí obce a vrchnosti po ruce trochu primitivního hasícího zařízení, ale to bylo většinou nedostatečné.

Hasičský sbor byl založen 25.3.1899. Řídící Hýbl se stal jeho prvním starostou, Jan Komárek z č. 2 jeho prvním náčelníkem. V seznamu zakládajících členů je 27 jmen. Nově založený sbor byl organizačně zapojen do župy Stavělovy, která sdružovala hasičské sbory v okolí (Plumlovsko, Kosteletcko). S ní prožíval dlouhá léta společné osudy. Po založení se začalo cvičit. Roku 1900 byla zakoupena v Čechách pod Kosířem na tu dobu moderní ruční stříkačka. Hasiči se zúčastňovali řady veřejných akcí. Zvlášť významný byl župní sjezd, který se konal ve Stínavě 15.7.1912. Během následujících let měl sbor dosti příležitostí osvědčit své hasičské umění při různých požárech ve Stínavě i v okolí.

Po vzniku první republiky začíná hasičský sbor v obci pracovat s novým elánem. Intenzivně se cvičí, současně s tím se však rozvíjí dále aktivita v oblasti společenské a kulturní. Vedle hodových zábav byly pořádány plesy, silvestrovské a jiné zábavné večery. I hasiči hráli často ochotnický divadlo. A to nejen doma, ale i v okolních obcích. Hasičská knihovna se v té době rozrostla na 200 svazků. Roku 1928 se konaly slavné dožínky spojené s hasičskou slavností k 10. výročí založení republiky.

Základ ovšem zůstával v péči o dobrou akceschopnost sboru. Tady je velkou událostí zakoupení motorové stříkačky (za 28 tis.Kč) v r. 1929. Její

uvedení do provozu bylo spojeno s velkou slavností k 30. výročí založení sboru a s hasičským cvičením. Téhož roku větrná smršť vyvrátila dvě veliké lípy u kostela. Jedna z nich vážně pobořila hasičskou zbrojnici.

Úspěšná činnost hasičského sboru v uplynulých desíletích byla násilně přerušena okupací a druhou světovou válkou. Za protektorátu byla podnikána úřední opatření, aby se naše hasičské sbory přizpůsobily ve všech směrech poměrům v říši a podporovaly její civilní obranu. Protektorátní orgány kladou velký důraz na pravidelná cvičení a školení. Neúčast na nich je stíhána. Všechna ostatní činnost sboru však prakticky ustává. Během války vypukly v obci dva požáry. V prvních dnech osvobození to byl pak velký požár pěti stodol u chalup č. 2 až 6. Od těch dob až do dneška hořelo ve Stínavě už jen jednou. Bylo to r. 1955 u Aloise Zapletala č. 3.

Význačné osobnosti

V obci žili lidé, kteří svými znalostmi a rozhledem i svými morálními vlastnostmi a společenskou aktivitou vynikali nad své okolí a významně je ovlivňovali. Často to byli obyčejní lidé, rozvážní a pracovití hospodáři, moudří a stateční mužové a ženy. Jejich jména nejsou příliš nápadná a ani místní historie je není sto zaznamenat. Některé osobnosti mají význam především pro život obce a jejich jména jsou v zápisech uvedena. Příkladem z konce minulého století a začátku tohoto století jsou starosta Hrubý, farář Ant. Jelínek, učitelé Smrček, Němčík aj., o kterých už byla řeč.

Z dědiny vzešli v nedávné i starší minulosti lidé, kteří svou činností daleko přesáhli její obzor a poznamenali i celonárodní život veřejný, kulturní i vědecký. V minulosti to bývali často kněží. Na přelomu 18. a 19. století to byl např. kněz F. Šmehlík, znamenitý hudebník, který působil v Uhrách, zvláště v Nitře. Ne tak proslulou, ale přesto pozoruhodnou osobností byl jeho o málo mladší současník Martin Marek – Parochus. Narodil se r. 1795 ve Stínavě č. 31 jako syn domkáře Michala Marka. Ukončil gymnázium v době napoleonských válek. Poté byl odveden na vojnu a bojoval r. 1813 v bitvě národů u Lipska. Byl tam raněn a vyznamenán. Vojenských tažení se účastnil až do Napoleonovy porážky v r. 1815. Po válce vystudoval filozofii a teologii v Olomouci a byl vysvěcen na kněze r. 1820. Začínal jako kooperátor ve Vrahovicích, pak působil na několika místech na Moravském Slovácku. Roku 1827 také jako vězeňský kaplan v Uherském Hradišti. Od r. 1835 jako lokální kaplan v Ostrožské Nové Vsi. Po mnohaletém úsilí dosáhl toho, že z kaplanství byla zřízena samostatná

farnost a on se stal prvním farářem. Vynikal vzorným konáním bohoslužeb a péčí o nemocné, zvláště při epidemiích cholery. Byl také dobrým zahradníkem a včelařem. Velká byla jeho horlivost při organizování náboženského i národního života. Např. při jubilejních cyrilometodějských oslavách na Velehradě r. 1863. Zemřel r. 1871.

Z novějších časů vyniká především kněžská postava P. Adolfa Tesaře. Byl synem hostinského Martina Tesaře. Narodil se r. 1885. Studoval nejprve na Slovanském gymnáziu v Olomouci, bohosloví pak v Brně. Tam byla tehdy ještě čerstvá setba Františka Sušila, národního buditele na Moravě. Mladý bohoslovec sám vzešel z lidového prostředí a vlastenecké ovzduší z dob studií prohloubilo jeho zájem o život lidu a jeho starosti a o rozvoj národní kultury. Po vysvěcení na kněze působil na různých místech Moravy a pak od r. 1919 až do své smrti, tj. 23 let byl farářem v Ivančicích. V době německé okupace, která byla poznamenána všeobecným strachem, statečně poskytoval pomoc těm nejohroženějším. Na faře v Ivančicích ji nacházeli židé i pracovníci odboje. S těmito byl v úzké spolupráci, i když věděl, že tím riskuje život. Pomáhal nejen materiálně. Kryl například odbojové pracovníky před nacisty tak, že jim vystavoval nepravé křestní listy. Odbojová skupina, kterou podporoval, byla v r. 1942 pozatýkána a P. Adolf Tesař byl zatčen též. Byl vězněn v Kounicových kolejích v Brně a na základě rozhodnutí stanného soudu byl zastřelen. Jeho jednání mělo tragickou logiku. Vědomě a dobrovolně obětoval svůj život za osvobození svého národa. Zemřel jako hrdina 16. června 1942. Při 50. výročí jeho smrti mu byla ve stínavském kostele odhalena pamětní deska. Snad je možno vidět v tomto aktu i první krok na cestě ke cti oltáře.

Ale byli tu další. Stínavský rodák P. Theodor Funk (1896-1968), syn zdejšího řezníka a také hostinského se stal knězem, doktorem teologie a posléze konzistorním radou olomouckého arcibiskupa Matochy. Věrná služba v této funkci se mu stala osudnou v době komunistického pronásledování církve po r. 1948. Biskupové se v prvních fázích bránili nátlaku a falešným informacím vydáváním pastýřských listů pro věřící. P. Funk byl zatčen, když přepravoval na Velehrad kufr s těmito „velezrádnými“ tiskovinami. Byl odsouzen na deset let do vězení. Po propuštění r. 1960 trávil poslední léta svého života v soukromí ve své rodné obci. Jeho mladší bratr František (1900-1987) se stal také knězem. Dlouhá léta byl farářem v Hradisku u Kroměříže. Měl historické vzdělání, které získal na univerzitě v Brně. Po celý život si uchoval vřelý vztah ke svému rodišti i ke svým rodákům a zabýval se dějinami Stínavy a jejího okolí. Na sklonku života žil jako důchodce v nedalekém Šubířově. Oba jsou pochováni v rodinném hrobě na stínavském hřbitově.

Z ostatních tu významem vyniká především univ. prof. dr. František Hasa narozený ve Stínavě r. 1863. Od r. 1901 byl profesorem techniky v Brně a od

r. 1908 byl profesorem a pak i rektorem techniky v Praze. Od r. 1924 byl prezidentem tehdejší Masarykovy akademie práce. Zabýval se zvl. Problémy obrábění kovů. Napsal řadu vědeckých prací. Hlavním jeho spisem je kniha „Mechanická technologie“ z r. 1921. Zemřel r. 1945 v Praze. Pamětní desku tomuto svému patrně nejslavnějšímu rodákovi obec dluží.

Stínava za 2. světové války a konec starých časů

15. března 1939 ráno projížděly Stínavou za hustého sněžení vojenské jednotky německé hitlerovské armády. Bylo to přes sto nákladních automobilů s mužstvem, kulometry a několika děly. Ve Stínavě vojáci na nějakou dobu zastavili a prováděli nutné opravy. Pak jeli dál. Byl to i pro tuto obec začátek okupace a protektorátu.

I pro Stínavu to znamenalo zákaz činnosti politických stran a zrušení většiny spolků. Také zde došlo k omezování kulturního života. Byla zakázána veřejná shromáždění, taneční zábavy, poutě apod. Obecní představitelé se museli učit němčině, podobně i děti ve škole.

Starostou zůstával po celou dobu války tak jako v posledních letech před ní Ant. Kalabis. Také ve Stínavě byla z rozpuštěných politických stran zřízena organizace „Národní souručenství.“ Jeho předsedou byl Florián Melka, dalšími zástupci Alois Šmehlík a Emanuel Havlena. Mládež v organizaci zastupoval učitel Stanislav Trunečka.

Dočasné útočiště nacházeli v obci občané, kteří byli nuceni opustit obsazená a odtržená území. Časem se přistěhovali i jiní. Především to byli postižení obyvatelé obcí, které byly vystěhovány z prostoru vojenské střelnice na Dražansku. Do Stínavy se přistěhovalo několik rodin z Repech, Hartmanic, Bousína, Otinovse a Hamer. Dochází také k omezování hospodářského života v obci. Je zakázán přístup do okolních vojenských lesů. Lesy jsou systematicky rabovány. Majitelé potahů jsou nuceni dříví odvážet. Z vojenských důvodů byla započata v říjnu r. 1940 stavba dálnice ve směru Moravská Ostrava – Plzeň, která zde vedla od Prostějova ke Stínavě. Kolem Stínavy však už nebyla dokončena. Stavební práce tu koncem léta 1942 ustaly. Hitler začal válku proti Sovětskému svazu.

Německou válkou byli různým způsobem postiženi všichni stínavští občané. Studenti byli postiženi zavřením vysokých škol a omezeními na školách středních. Dělníci byli posíláni na práce do Německa. Jiní pracovali nuceně v továrnách v Prostějově. Rolníci byli postiženi povinnými dodávkami. Všechno obyvatelstvo pak přidělovým systémem.

K tomu přistoupilo také politické pronásledování. V okolí bylo zatčeno mnoho osob, často i na udání svých spoluobčanů. Po atentátu na Heydricha byl zastřelen 16. června 1942 v Kounicových kolejích v Brně stínavský rodák P. Adolf Tesař, farář v Ivančicích. Pokračující válka přinášela i ve Stínavě nová utrpení, ale časem také nové naděje. Tyto naděje živil mimo jiné i zahraniční rozhlas, který občané přes přísné zákazy tajně poslouchali.

Aktivní boj proti německým okupantům vedli z lesů kolem Stínavy partyzáni. Frant. Šmíd z Malého Hradiska, který se vrátil v r.1938 ze Sovětského svazu, pomáhal prchajícím sovětským zajatcům a zapojoval je spolu s občany z okolí do hnutí odporu. Byla založena partyzánská skupina Dražanská vysočina, vedená sovětským lékařem E. Volkovem. V revíru obcí Buková a Seč byly vybudovány dva úkryty pro 25 lidí. Ty zůstaly utajeny až do konce války. V říjnu 1944 seskočila skupina 22 sovětských partyzánů vedených majorem Maximem Porožinem. Měli seskočit mezi Stínavou a Malým Hradiskem. Omylem byli shozeni až u Ruprechtova na vyškovsku. Při přechodu do určených prostorů došlo k přestřelkám s Němci, kteří už byli informováni. Partyzáni ztratili tři muže, pozbyli většinu své výzbroje a výstroje, zachránili však vysílačku. Při pokusech o navázání styku s nimi padl do léčky i Fr. Šmíd.

Skupina se nakonec zkonsolidovala. Přijala jméno Jermak a navázala spojení s Dražanskou vysočinou. Obě skupiny vedly proti Němcům řadu akcí. Organizovaly přepady, ničily spoje atd. Spolupracovaly, ale ve většině akcí postupovaly samostatně, aby byly operativnější a snáze se vyhnuly přepadům. Němci hledali partyzány po lesích, ale bezvýsledně. Vyšetřovali i stínavské obyvatele. Na základě udání byl vyšetřován starosta Ant. Kalabis, Bertina Langrová, Alois Krejčí, ale nic jim nebylo dokázáno.

S partyzány spolupracoval především hajný Fr. Chlápek a neobyčejnou pomoc jim poskytoval Jos. Zatloukal, který je obětavě a odvážně zásoboval, ačkoliv sám živil početnou rodinu. Pomáhal jim také Josef Vítek z Pohodlí. 7. listopadu 1944 uspořádali partyzáni oslavu ruské revoluce na Pohodlí. Když tam na udání k ránu přitáhli Němci, byli partyzáni už pryč. Majitel usedlosti Josef Vítek spolu se svými syny Janem a Františkem byli zatčeni. Vyšetřování a mučení přežil otec a syn Jan. František byl 16. 3. 1945 popraven.

Německý ústup a blížící se porážka se začaly projevovat i ve Stínavě. V prosinci 1944 přišli do dědiny starší němečtí vojáci kácet kulatinu. V lednu a v únoru 1945 se němečtí vojáci ubytovali po domech a dělali na silnici i na lesních cestách k Malému Hradisku ze stromů zátarasy. Dražanská vysočina měla být obrannou linií. Obyvatelstvu bylo nařízeno budovat protiletdecké kryty.

K jaru do německé činnosti začali zasahovat partyzáni v rozsáhlejší míře. Podnikli útok na oklukovskou hájenku. Jeden při něm padl. Další útok byl poblíž Stínavy na Pastvisku. Špatný konec měl útok na německou kolonu ve Vícově. Padl při něm vůdce skupiny Volkov a v odvetu bylo zastřeleno 10 vícovských občanů. U Pohodlí byl přepaden v dubnu německý lesník Saukel, který udával české lidi gestapu a pomáhal Němcům v boji proti partyzánům.

Tyto události a stupňující se německý teror ukazovaly, že se Němcům situace už zcela vymkla z rukou a že se válka i tady blíží ke konci. Koncem dubna a v prvních květnových dnech nastal hromadný a pak i překotný ústup německého vojska. Němci utíkali především po silnici k Boskovicím a ta jim nestačila. Tři dni a tři noci procházeli nepřetržitě obcí. Pěšáci, cyklisté, vozy, auta, tanky, děla aj.. Odhazovali a ničili materiál, výzbroj a výstroj, která jim překážela v ústupu. Zbraně a střelivo se hromadily kolem cest. Spolu s nimi nechávali často ležet i nakradené věci. S auty a tanky zajížděli na odlehlá místa a tam je zapalovali.

V patách za německými jednotkami postupovala sovětská armáda a s ní i českoslovenští vojáci. První vjel do Stínavy malý tank s českou posádkou. Proti tomuto tanku se ještě vrátila od hřbitova, kde byla vybudována nad silnicí kulometná hnízda, do obce německá jednotka. Došlo k přestřelce, objevila se dvě sovětská letadla, začala palbu a Němci se dali na útěk. Na kostele vyvěsil farář bílý prapor.

Druhý den 9. května se objevil první sovětský oddíl vedený majorem a brzy po něm přijel v autě generál jako parlamentář, který měl vyjednávat s ustupujícími Němci. A toho dne přivedl hajný Chlápek do dědiny z lesů partyzánskou jednotku, která v okolí působila. Sovětští partyzáni se pak připojili ke své armádě.

Pak začaly projíždět sovětské vojenské jednotky. Opět tři dni a tři noci procházela sovětská armáda a obyvatelstvo ji vítalo s nadšením. Za nimi postupovala ještě vojska maďarská a rumunská. V těch dnech došlo za humny chalup č.2-6 k již zmíněnému požáru pěti stodol. Chytily se patrně od rakety. Byly dřevěné a kryté doškem, takže požár byl rychlý a ve zmatku těch událostí ho nebylo možno uhasit.

Po odchodu vojáků procházely ještě v létě Stínavou transporty německých zajatců směrem na východ. Po nich pak už volnějším tempem vracející se sovětská a rumunská armáda. Pod kaštanem u hřbitova leží pohřbeno 10 vojáků ruského generála Vlasova. Byli tak jako ostatní postříleni za spolupráci s Hitlerem. Téměř nikdo už o nich neví.

Tečkou za válečnými událostmi a smutnou dohrou válečných časů byla smrt mladého Miloše Kalabise, který byl zabit granátem u hřbitova při sbírání roztroušené munice. Jinak práce na odklizení těchto pozůstatků války prováděli hlavně němečtí zajatci. S odklizením zanechané výstroje, zbraní a střeliva zmizely ze Stínavy a jejího okolí poslední vnější známky války.

Do nového života

Obec se poměrně rychle vzpamatovávala k novému životu. Do nových časů vstupovali její obyvatelé pod vedením nového národního výboru, který byl složen na základě Košického vládního programu ze zástupců čtyř politických stran: komunistické, lidové, národně socialistické a sociálně demokratické. Každá z těchto stran měla mít stejný počet zástupců. Po rušném jednání byli do tohoto prvního poválečného národního výboru zvoleni tyto členové: Ant. Kalabis, Jos. Cetkovský, Al. Krejčí, Rud. Kovář, Rud. Bureš, Cyril Horák, Frant. Langr, Bohumil Stříž, Jos. Vybíral, Adolf Marek a Arnošt Procházka z Holubic. Předsedou byl zvolen Jos. Cetkovský. Byl také založen jednotný Svaz zemědělců s předsedou Aloisem Krejčím. V rámci Svazu české mládeže působil ve Stínavě odbor Junáka, který řídil nejprve Vojtěch Lachman z Repech a po jeho přesídlení František Marek.

Během r. 1946 se ze Stínavy odstěhovaly rodiny vysídlené během války z obcí na Dražanské vysočině. Některé se vrátily do svých válkou poničených domovů, jiné se odstěhovaly do pohraničí. Do pohraničí se odstěhovali i někteří ze stínavských obyvatel s rodinami.

V obci začal opět čilý politický a kulturní život. Politický vývoj v poválečné době vrcholil ve volbách do Ústavodárného národního shromáždění 26. května 1946. V těchto volbách bylo ve Stínavě odevzdáno 185 platných hlasů. Z těch obdržela strana lidová 114 hlasů, národní socialisté 32, komunisté 27, sociální demokraté 12 hlasů. Na základě těchto volebních výsledků byl složen i nový místní národní výbor. Měli v něm 8 zástupců lidovci a národní socialisté, 2 komunisté, sociální demokraté žádného. Předsedou se stal opět Jos. Cetkovský (za stranu lidovou). Dalšími členy byli: Frant. Skládal (místopředseda), Bohumil Stříž, Ant. Kalabis, Rud. Kovář, Jar. Tesař, Frant. Langr, Alois Komárek, Rud. Bureš, Alois Krejčí, Jos. Vybíral, Jos. Zajíček.

S tímto vedením a s mnoha novými nadějemi vykročili občané poválečné Stínavy do nových časů.

Hlavní prameny a literatura:

Pamětní kniha obce Stínava
Pamětní kniha farnosti stínavské
Kronika stínavské školy
Kronika Sboru dobrovolných hasičů ve Stínavě
Janoušek, V.: Plumlovský okres, Brno 1933
Vlastivěda moravská – okres Prostějov
Zápisky starosty Hrubého a učitele Smrčka

Poznámka:

Podrobnější seznam pramenů a literatury jsem nepovažoval vzhledem k povaze práce za nutný. Podobně jsem s ohledem na její určení neuváděl odkazy na prameny a literaturu v textu nebo pod čarou.

V podtitulu je uvedeno, že jde o čtení o minulosti Stínavy. Cílem bylo podpořit aspoň trochu povědomí občanů o minulosti obce, ve které žijí. Je to především pro běžného čtenáře. Není to tedy přísně historickou metodou zpracované téma. Zpracoval jsem je před lety na základě materiálu, který jsem měl tehdy k dispozici, a který byl často dosti kusý. Byla tam i jiná omezení. Text nakonec stejně nebyl uveřejněn. I dnes se budou dávat obtížně dohromady léta poválečná. Ztratila se např. obecní kronika, bylo by třeba dohledat i jiné prameny, zvl. rázu úředního. Pamětníci těch dob už nežijí. Přesto bych rád i toto období zpracoval a celkově text rozšířil, mimo jiné i o část obrazovou. Ale lepší je vrabec v hrsti než holub na střeše. Předkládám tedy stínavské veřejnosti zatím tuto podobu minulosti naší obce.

Jiří Vymazal
Ve Stínavě, 31.12. 2007